

SVR - Conjunctuurnota oktober 2009

Recente economische ontwikkelingen in Vlaanderen

Halfjaarlijkse analyse

Studiedienst van de Vlaamse Regering

Vlaamse overheid

Conjunctuurnota

Halfjaarlijkse conjunctuuranalyse voor Vlaanderen

Oktober 2009

Samenstelling

Studiedienst van de Vlaamse Regering
Thierry Vergeynst
Dirk Festraets
Myriam Vanweddingen

Eindredactie: Thierry Vergeynst

e-mail: thierry.vergeynst@dar.vlaanderen.be

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 - bus 23
1000 Brussel

Grafische vormgeving cover

Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Communicatie
Patricia Van Dichel

Uitgave: halfjaarlijks

<http://www.vlaanderen.be/svr>

Inhoudstafel

INLEIDING	1
1. INTERNATIONAAL	1
1.1. Eurozone	1
1.2. Verenigde Staten	2
1.3. Japan	3
2. VLAANDEREN	4
2.1. Productie	4
2.2. Bestellingen en uitvoer	7
2.3. Investerings.....	10
2.4. Loop van de bedrijven	10
2.5. De consument	11
2.6. Arbeidsmarkt.....	12

INLEIDING

De economieën van de westerse landen verkeren momenteel nog in een recessie, hoewel de diepste inzinking achter de rug ligt. Dit is geenszins een garantie op een vlug herstel naar een situatie van een 'normaal' groeiende economie. Er zijn nog veel onzekerheden over de omvang en afwikkeling van de financiële crisis. Bovendien leeft de consument meer dan ooit in onzekere tijden (behoud van zijn/haar job) en hebben vele vermogens aan waarde verloren.

Ook in Vlaanderen geven de meeste conjunctuurindicatoren signalen dat het ergste achter de rug is, maar het niveau van vele indicatoren blijft historisch laag. Dit heeft gevolgen voor de Vlaamse arbeidsmarkt waar de werkloosheid toeneemt.

1. INTERNATIONAAL

Tabel 1 Reële groei van het BBP (in %) - Realisaties en vooruitzichten - België in internationaal perspectief

	Realisaties 2008	Vooruitzichten 2009			Vooruitzichten 2010		
		OESO	IMF	Europese Commissie	OESO	IMF	Europese Commissie
België	1,1	-4,1	-3,2	-3,5	-0,5	0,0	-0,2
Nederland	2,0	-4,9	-4,2	-3,5	-0,4	0,7	-0,4
Duitsland	1,3	-6,1 (-4,8)	-5,3	-5,4 (-5,1)	0,2	0,3	0,3
Frankrijk	0,4	-3,0 (-2,1)	-2,4	-3,0 (-2,1)	0,2	0,9	-0,2
Eurozone	0,6	-4,8 (-3,9)	-4,2	-4,0 (-4,0)	0,0	0,3	-0,1
VK	0,6	-4,3 (-4,7)	-4,4	-3,8 (-4,3)	0,0	0,9	0,1
VSA	0,4	-2,8 (-2,8)	-2,7	-2,9	0,9	1,5	0,9
Japan	-0,7	-6,8 (-5,6)	-5,4	-5,3	0,7	1,7	0,1
China	9,0	n.b.	8,5	n.b.	n.b.	9,0	n.b.

Bron: Eurostat, National Bureau of Statistics of China, Europese Commissie (Spring Forecast, tussen haakjes: September 2009 Interim Forecast), IMF (World Economic Outlook October 2009), OESO (Perspectives économiques de l'OCDE, N° 85, Juin 2009, tussen haakjes: Interim Assessment September 2009).

1.1. Eurozone

De World Economic Outlook van het IMF, alsook de tussentijdse voorspellingen van de OESO en de Europese Commissie laten een iets minder pessimistisch geluid horen dan tijdens de voorgaande maanden. Voor 2009 geven de prognoses een sterke daling van de economische activiteit aan; voor volgend jaar wordt in het beste geval een schuchter herstel in het vooruitzicht gesteld. Het IMF ziet het BBP van de eurozone in 2009 met 4,2% dalen, iets pessimistischer dan de OESO en de Commissie. Voor 2010 wordt nagenoeg een nulgroei voorspeld (0,3% volgens het IMF). In de eurozone ziet men de zwaarste recessie in Duitsland, waar volgens het IMF het BBP in 2009 met 5,3% zou achteruitgaan. Het Verenigd Koninkrijk (-4,4%) en Frankrijk (-2,4%) zouden minder zwaar worden getroffen.

De *Economic Sentiment Indicator* van de Europese Commissie, die zowel het ondernemers- als het consumentenvertrouwen weergeeft, stijgt weer in de eurozone sinds april 2009. Hij stond in augustus op een waarde van 83% van het langetermijngemiddelde. De industriële sectoren en vooral de bouwsector zijn het somberst gestemd, terwijl de consument, de kleinhandel en de dienstensectoren minder pessimistischer zijn. Wel is in alle sectoren

een verbetering te noteren in vergelijking met de dieptepunten eerder dit jaar. Nederland ligt met een waarde van 79% onder het gemiddelde van de eurozone. Frankrijk en Duitsland zijn met 87-88% optimistischer. De op de conjunctuur vooruitlopende (en dus voorspellende) *Composite Leading Indicator* van de OESO ligt al boven het langetermijngemiddelde. Het bedroeg in augustus 102% van dat gemiddelde.

De BBP-groei van de eurozone daalde in het tweede kwartaal 2009 met 0,2% tegenover het voorgaande kwartaal. Tegenover het tweede kwartaal 2008 is dat een daling met 4,8%. Toch is dit het "beste" resultaat sinds het begin van de crisis. Duitsland en Frankrijk kenden op kwartaalbasis voor het eerst een positieve groei van 0,3%. Het BBP van België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk was nog dalende.

De consumptiebestedingen van de gezinnen presteren in het tweede kwartaal beter dan de overige bestedingscategorieën, met uitzondering van de overheidsconsumptie. Op het niveau van de eurozone groeiden ze met 0,1% tegenover het eerste kwartaal. Bovendien zijn de sloopremies voor auto's in diverse Europese landen niet vreemd aan de waargenomen consumptiegroei, zodat de consumptie onzeker blijft. De kleinhandelsverkopen tonen inmiddels geen tekenen van beterschap. Ze daalden in augustus met 0,2% tegenover juli. De consumptiebestedingen van de overheid groeiden met 0,7% in het tweede kwartaal sterker dan de overige bestedingen. De werkloosheidsgraad, die de algemene conjunctuur met enige vertraging volgt, stijgt nog steeds en bereikte in augustus 9,6%, tegenover 7,6% een jaar eerder.

De investeringen (inclusief woningbouw) zijn zwaarder getroffen dan de consumptie. Hier is in het tweede kwartaal een daling van 1,5% (tegenover het voorgaande kwartaal) vast te stellen. De toegevoegde waarde in de bouwsector daalde met 0,4%. De industriële productie daalt nog steeds, maar is sinds juni enigszins gestabiliseerd. In juli bedroeg de daling op maandbasis 0,3%. De eerder vooruitlopende categorie van de intermediaire goederen kende een lichte toename. Ook de nieuwe bestellingen in de industrie als geheel stijgen weer sinds juni. De uitvoer kromp in het tweede kwartaal met 1,5%, na zeer sterke dalingen in de voorgaande kwartalen. De verbeterende internationale conjunctuur laat zich hier voelen. De invoer daalde sterker met 2,9%.

De index der consumptieprijsen (inflatie) zit de jongste maanden in de rode zone. In september bedroeg ze op jaarbasis -0,3% (schatting). De negatieve waarden hangen vooral samen met de sinds vorig jaar sterk gedaalde energieprijsen. De onderliggende inflatie (dat wil zeggen zonder energie en onbewerkte voedingsmiddelen) bevindt zich op 1,2% in augustus, dezelfde waarde als in juli. Dit feit en de crisis hebben de ECB ertoe aangezet om vanaf oktober vorig jaar de beleidsrente in verschillende stappen fors te verlagen tot 1%. De laatste verlaging dateert van begin mei. Ondertussen normaliseert de interbankenmarkt zich en zijn de spreads op bedrijfsobligaties (surplus aan rente bovenop de Duitse Bund-overheidsobligatie) gedaald.

1.2. Verenigde Staten

Het IMF is minder pessimistisch voor de VS dan voor de eurozone. Bovendien werden de groeivoorzichten ook hier verhoogd. Het IMF verwacht een groeikrimp van 2,7% in 2009 en een groei van 1,5% voor 2010. De *Composite Leading Indicator* van de OESO is ook voor de VS de jongste maanden duidelijk toegenomen. Hij ligt in augustus op 97% van het langetermijngemiddelde.

Zoals in Europa werd in het tweede kwartaal een BBP-daling van 0,2% vastgesteld tegenover het eerste kwartaal. Tegenover het tweede kwartaal 2008 bedroeg de afname 3,8%. De BBP-daling was vooral te wijten aan een vermindering van de investeringen, in mindere mate van de export. De gezinsconsumptie nam op kwartaalbasis af met 0,2%. De werkloosheidsgraad is dan ook in september opgelopen tot 9,8%, tegenover iets minder dan 5% vóór de financiële crisis. De werkloosheid in de VS is dus gelijk aan die in de eurozone.

De investeringen zijn er erger aan toe, wat grotendeels op het conto van de woningcrisis kan geschreven worden. Op kwartaalbasis daalden ze met 1,7%, wat echter duidelijk beter is dan in voorgaande kwartalen. De recentste groeicijfers inzake industriële productie zijn zelfs

licht positief. In augustus steeg de industriële productie met 0,8% (voorlopig cijfer). De uitvoer daalde in het tweede kwartaal met 1%, de invoer met 3,9%.

De Amerikaanse inflatie (consumptieprijzen) bedraagt in augustus -1,5%. De onderliggende inflatie is gedaald tot 1,4%. Ook hier valt de negatieve inflatie te verklaren door de sterk gedaalde energieprijzen. Gegeven de crisis heeft de Federal Reserve reeds vanaf september 2007 de beleidsrente stapsgewijze verlaagd tot een range van 0% tot 0,25% in december 2008. Dat is een zeer laag niveau. De rente op 10 jaar (overheidsobligatie) bedraagt in september 3,40%.

1.3. Japan

Voor de Japanse economie worden in 2009 de somberste groei prognoses gemaakt. Volgend jaar zou de groei die van Europa en de VS echter overtreffen. Het IMF verwacht voor dit jaar immers een BBP-daling van 5,4% en voor 2010 een groei van 1,7%. Dit laatste cijfer is opmerkelijk beter dan eerdere prognoses. Dit is vooral te danken aan een onverwacht herstel van de export, met name naar de Aziatische buurlanden. De Japanse *Composite Leading Indicator* van de OESO is gestegen tot 97% van het langetermijngemiddelde, vergelijkbaar met de VS. De BBP-groei in het tweede kwartaal was reeds positief en bedroeg 0,6% in vergelijking met het eerste kwartaal. Ook de gezinsconsumptie nam in het tweede kwartaal toe, namelijk met 0,7%. De werkloosheidsgraad bedroeg in augustus 5,5%. Bij de investeringen is van een expansie (nog) geen sprake. In het tweede kwartaal bedroeg de afname 3,1%. De uitvoer daarentegen kon, na de ineenstorting in de voorgaande kwartalen, een groei van 6,4% optekenen. De export vertrekt echter van een bijzonder laag niveau, getuige de daling van nagenoeg 30% op jaarbasis.

De Japanse inflatie (consumptieprijzen) bedroeg -2,2% in augustus, de onderliggende inflatie -0,9%. De beleidsrente staat op 0,1%. In Japan bedroeg het rendement op de tienjaars-overheidsobligatie in september 1,32%.

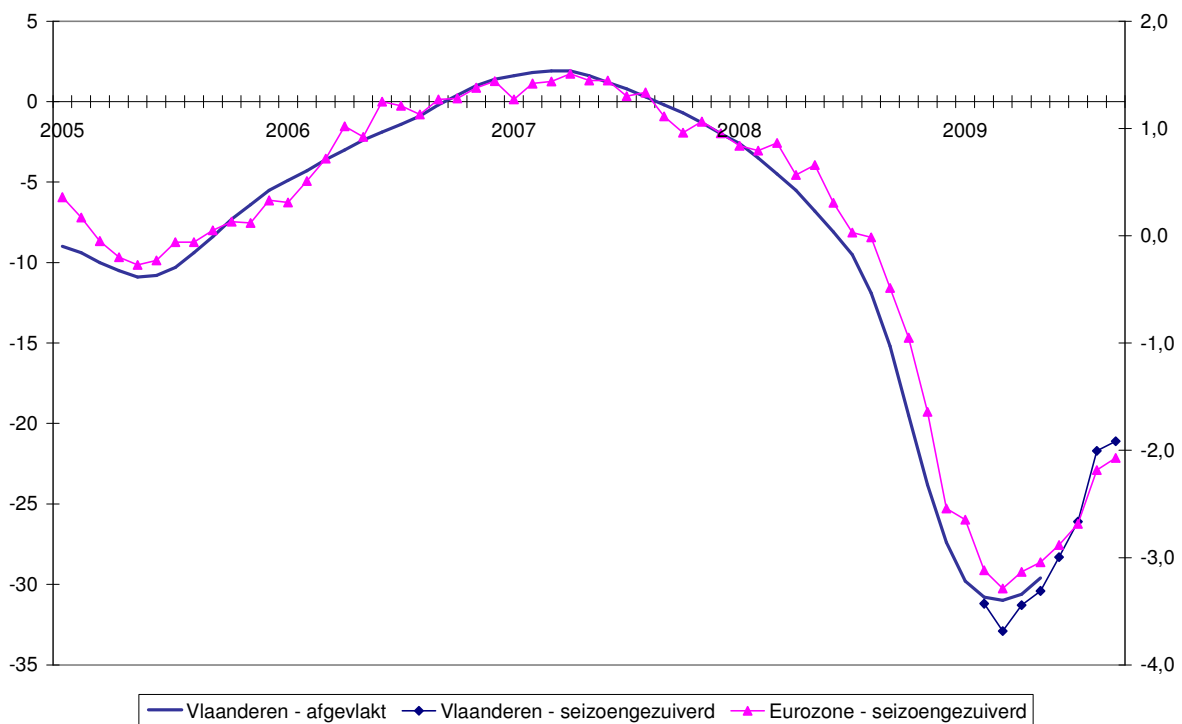
2. VLAANDEREN

2.1. Productie

De diverse synthetische conjunctuurcurven van de NBB tonen dat het ergste van de economische inzinking voorbij is. De conjunctuurcurve voor de industrie bereikte een dieptepunt in maart 2009; deze voor de handel en ruwbouw in februari. Recent stelt de NBB nu ook een conjunctuurcurve voor de diensten aan ondernemingen ter beschikking. De trend van deze laatste curve bevindt zich nu reeds een tijdje op een bodemniveau, maar de meer recentere brutowaarden veren op. Dit alles is echter zeker geen garantie dat het herstel daadwerkelijk is ingezet. De toestand blijft nog onzeker. Er is nog steeds onduidelijkheid over de omvang en gevolgen van de slechte kredieten in het financiële systeem en de internationale economische omgeving blijft hoogst onzeker. Dat weerspiegelt zich ook in een aantal andere indicatoren die verder aan bod komen.

De KMO-Barometer van UNIZO wijst uit dat de scherpe economische terugval gestopt is in dit segment van bedrijven. Dat neemt niet weg dat het huidige activiteitsniveau lager ligt dan vóór het uitbreken van de crisis. De tevredenheid over de activiteiten in de eigen onderneming neemt af. Problematische betalingen blijven een aandachtspunt. Ook ervaren de KMO's een toename van de concurrentiedruk. Opvallend is dat de deelindices die de huidige toestand meten, lagere waarden aannemen dan deze die peilen naar de toekomstige economische situatie (vooral het toekomstige werkvolume en financiële situatie).

Grafiek 1 *Conjunctuurcurven in de industrie, Vlaamse Gewest en eurozone*

Bron: NBB, Europese Commissie.

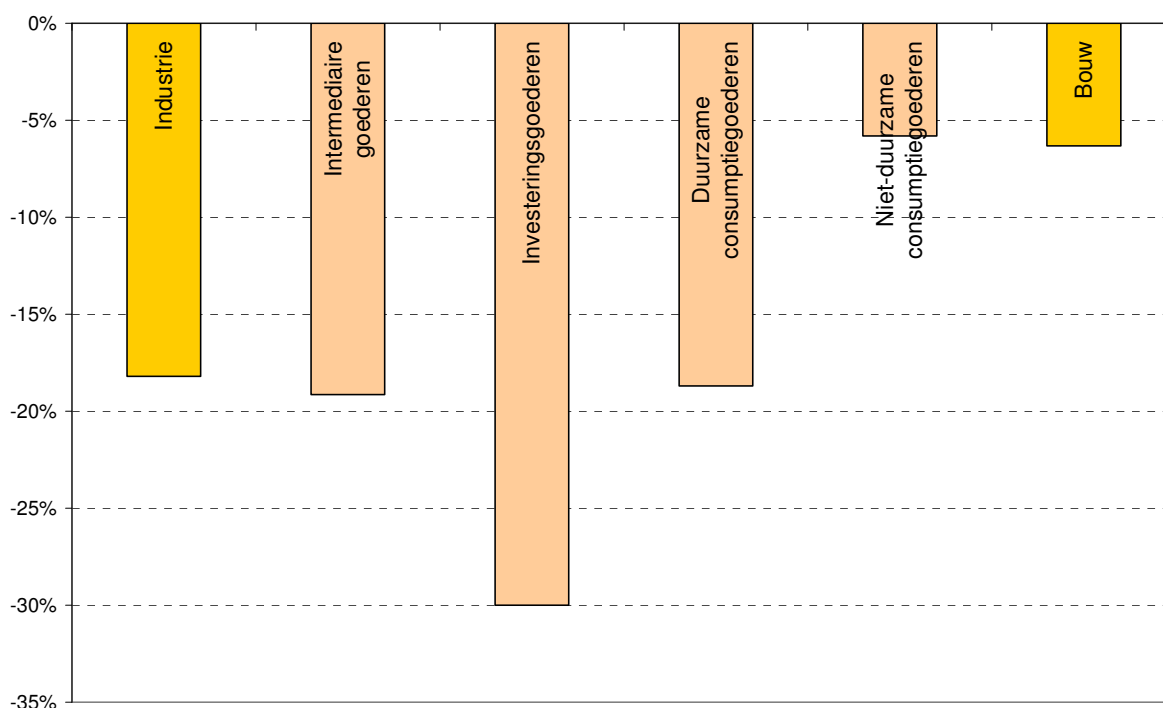
Het productietempo trekt volgens de industriële bedrijfsleiders weer aan, na het dieptepunt van februari 2009. De niveaus van 2006 en 2007, jaren van betere conjunctuur zijn echter nog lang niet in zicht. Dat wordt ook bevestigd in de productieregistraties van ADSEI. In elke hoofdindustriegroep is het productieniveau heden merkkelijk lager dan een jaar eerder. Voor de maanden januari-juli 2009 belooft de achteruitgang in de industrie bijna 20% ten opzichte van dezelfde maanden van 2008. Bij de categorie van de investeringsgoederen is

dat zelfs -30%. De bedrijven die niet-duurzame consumptiegoederen produceren, registreren doorgaans minder hevige fluctuaties. Hier bedraagt de daling -5,8%. Dat komt deels omdat deze bedrijven veel goederen produceren die tot de dagelijkse noodwendigheden behoren, en deels omdat de negatieve gevolgen van de crisis nog niet hun volle uitwerking hebben op de consument. Parallel met het lage niveau van de productie is de gemiddelde verzekerde activiteitsduur (2,9 maanden) ook aan de lage kant. Een jaar eerder was dit nog 3,5 maanden.

De verkopen in de handel veren op. De recentste brutowaarde voor september 2009 was weliswaar fors slechter, maar dit kan een uitschieter zijn die dan niet door de trend bevestigd zal worden. Ook in de ruwbouw veert de activiteit op volgens de ondervraagde aannemers. Dit is nog maar nipt merkbaar in de recentste productieregistraties van ADSEI. Het niveau van de bouwproductie is tijdens de eerste zeven maanden van 2009 trouwens nog steeds 6,3% lager dan tijdens dezelfde maanden van 2008. Bij de diensten aan bedrijven tenslotte is er meer onzekerheid ten aanzien van het aantrekken van de activiteiten.

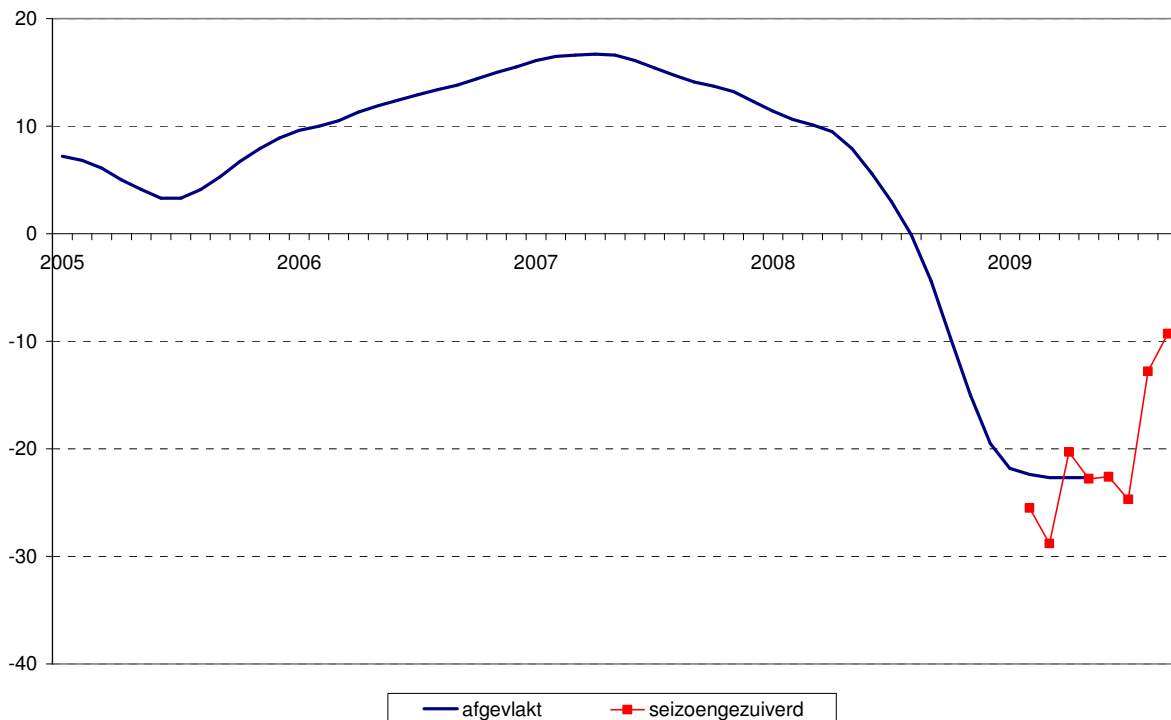
Uit cijfers van de RVA blijkt dat Vlaanderen in augustus 2009 122.989 tijdelijk werklozen telde. Dat zijn er 56% meer dan 12 maanden voordien. Door werknemers tijdelijk op werkloosheid te zetten, hoopt een aantal bedrijven de crisis door te komen zonder ontslagen.

Grafiek 2 Evolutie van de productie in het Vlaamse Gewest, januari – juli 2008-2009 (in %)

Bron: ADSEI.

Grafiek 3 Conjunctuurcurve in de 'diensten aan bedrijven' in het Vlaamse Gewest

Bron: NBB.

Box 1: De weerslag van de financieel-economische crisis op de Vlaamse economie

De daling van het reële BBP in 2009 is ongezien. Berekeningen op basis van het econometrisch model HERMREG¹ in juli 2009 wijzen uit dat het Vlaamse BBP met 3,9% zou krimpen in 2009. Voor 2010 wordt een nulgroei voorzien. Pas nadien kan de Vlaamse economie opnieuw aansluiting vinden met een normaal groeitempo (gemiddeld +2,4% gedurende 2011-2014). Deze regionale prognoses zijn afgestemd op de nationale vooruitzichten die voor België worden gemaakt door het FPB. In mei voorzagen die nog een krimp van de Belgische economie met 3,8% in 2009 en een nulgroei in 2010. In september jongstleden herzag het FPB de Belgische prognoses lichtjes opwaarts: in 2009 zou de Belgische economie een recessie meemaken ten belope van -3,1% en in 2010 zou het Belgische BBP lichtjes groeien met 0,4%. Er zijn geen updates beschikbaar voor Vlaanderen, maar men mag redelijkerwijze aannemen dat ook de inzinking van het Vlaamse BBP iets milder zou zijn dan geraamd in de zomer van 2009.

Dat de crisis wel degelijk een belangrijke impact heeft op het Vlaamse BBP en BBP per inwoner blijkt uit onderstaande grafiek. Pas tussen 2011 en 2012 zou het Vlaamse BBP in reële termen opnieuw het niveau bereiken van 2008. Voor het BBP per hoofd zou dat tegen 2013 zijn.

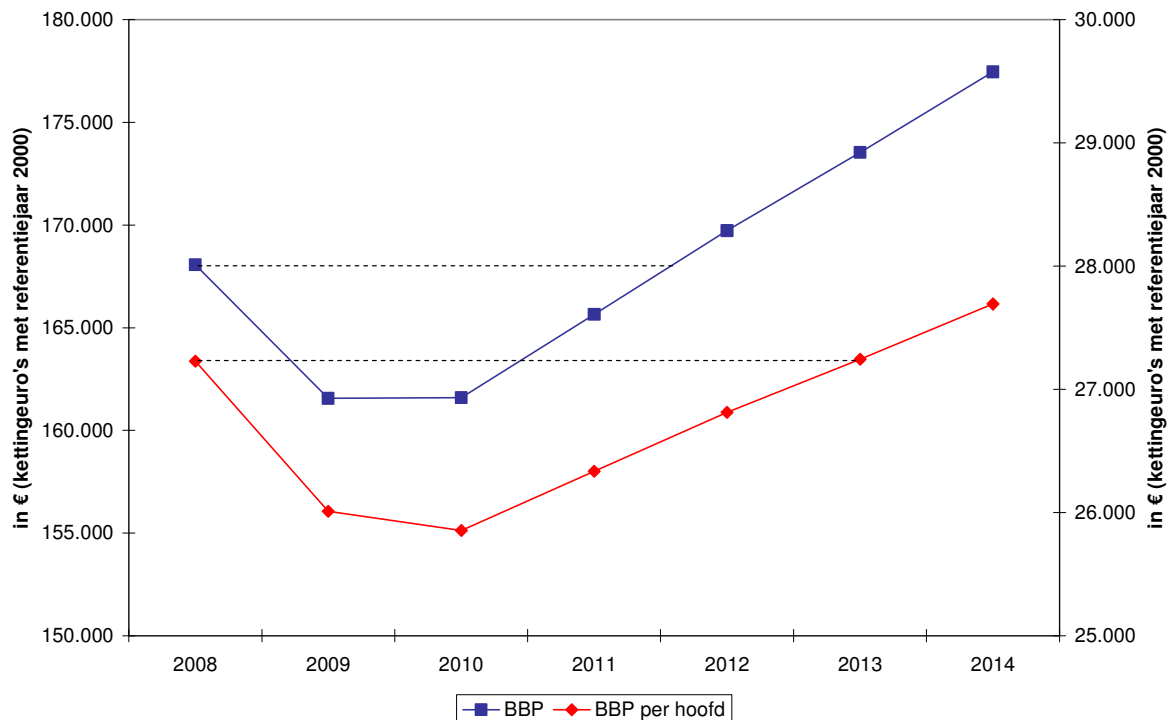
Het FPB spreekt dan ook van een activiteitsverlies dat op korte termijn niet volledig gecompenseerd wordt. Het gevolg is dat de potentiële BBP-groei² tussen 2008 en 2014 een stuk onder het niveau van +2% zou liggen; een niveau dat de Belgische economie in de jaren 80 en 90 aankon. Op basis daarvan werd de Studiecommissie voor de Vergrijzing sceptischer omtrent de reële groei van de arbeidsproductiviteit op lange termijn: in plaats van 1,75% per jaar is dit in het recentste rapport van juni 2009 bijgesteld naar 1,50% (althans in het referentiescenario). Groei van de arbeidsproductiviteit is nodig om het groeipotentieel van de

¹ HERMREG is een econometrisch model dat door het FPB in samenwerking met de studiediensten van de gewesten is ontwikkeld. Het voorziet in middellange termijnprognoses voor de voornaamste macro-economische variabelen voor een vijftal jaren in de toekomst. Ieder jaar wordt het model geupdated.

² Het potentiële BBP is het BBP dat gerealiseerd wordt bij een volledige inzet van de productiefactoren (arbeid, kapitaal), afgezien van een zekere frictiewerkloosheid.

Belgische economie op te krikken en zo de negatieve impact van een verouderende bevolking (arbeidskrachten, verzorging,...) te counteren.

Grafiek 4 Prognose van het Vlaamse BBP en BBP per hoofd op middellangetermijn

Bron: HERMREG.

De financieel-economische crisis zorgt ook voor een opstoot van de werkloosheid. Volgens HERMREG zou de Vlaamse werkloosheidsgraad 7,4% bedragen in 2008 (definitie FPB³) en zou die oplopen naar 9,7% in 2014. De Studiedienst van de Vlaamse Regering berekende dat – bij een halvering van de groei van de werkgelegenheidsgraad zoals waargenomen tussen 2010 en 2014, en bij een verdere toename van de activiteitsgraden – het niveau van 7,4% pas opnieuw in 2028 zou bereikt worden! In een iets optimistischer geval (volledig doortrekken van groei van de werkgelegenheidsgraad van 2010-2014) zou Vlaanderen in 2020 opnieuw eenzelfde werkloosheidsgraad als in 2008 kennen.

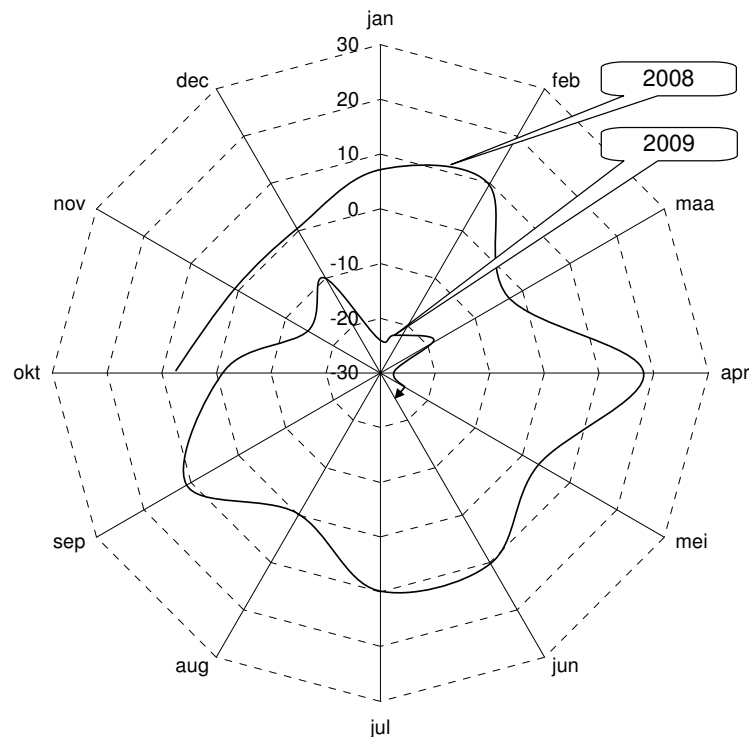
2.2. Bestellingen en uitvoer

De industriële bedrijfsleiders signaleren een kentering in de binnenlandse vraag, hoewel er nog een hele weg af te leggen is vooraleer die een bevredigend niveau aanneemt. In de handel nemen de bestellingen toe, maar iets moeizamer dan in de industrie. Het orderbestand in de bouw veert op, maar het pessimisme van de bouwondernemers daaromtrent ebt maar moeizaam weg.

De vooruitzichten voor de marktvraag bij de diensten aan bedrijven tenslotte verbeteren eveneens; de twee recentste brutowaarden geven hoopvolle signalen.

³ Het gaat dus niet om de VDAB-definitie zoals die verder in deze conjunctuurnota gebruikt wordt.

Grafiek 5 Evolutie van de Belgische goederenuitvoer van oktober 2007 tot juni 2009, jaar-op-jaar (in %)

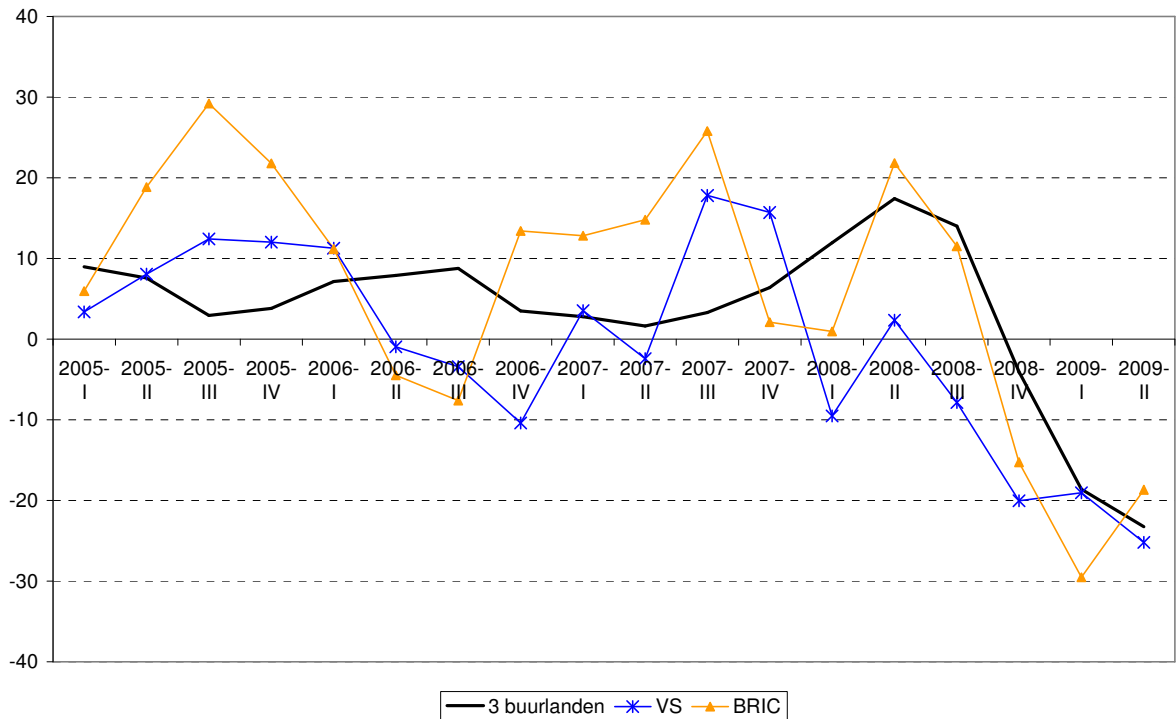

Bron: NBB, verwerking SVR.

De Vlaamse export kende hoge nominale groeivoeten in het tweede en derde kwartaal van 2008. Dat was deels te wijten aan de oplopende inflatie toen. Ook de uitvoer van geraffineerde olieproducten nam in waarde toe. De economische crisis laat ook hier sporen na: in het vierde trimester van 2008 ging de Vlaamse uitvoer in nominale termen jaar-op-jaar reeds 8,6% achteruit. Dit bij een nog steeds vrij hoog inflatieniveau. In het eerste kwartaal van 2009 bedroeg de afname zelfs -21,8% nominaal. Recentere cijfers zijn enkel op Belgisch niveau beschikbaar. Deze zeggen zeker iets over de Vlaamse toestand omdat het Vlaamse Gewest circa drie vierden uitmaakt van de Belgische export. In het tweede kwartaal van 2009 zakte de Belgische uitvoer verder weg (-25,1% jaar-op-jaar). De achteruitgang laat zich op elke exportmarkt voelen. Aanvankelijk waren de verdere bestemmingen, zoals de BRIC, sterkere dalers. Maar in het tweede trimester van 2009 daalde de Belgische uitvoer naar de drie buurlanden (Nederland, Duitsland en Frankrijk) met -23,3% jaar-op-jaar sterker dan deze naar bijvoorbeeld de BRIC (-18,7%). Binnen de BRIC is de terugloop naar Brazilië en Rusland groter (-40 à -50%) dan naar Indië en China (ruwweg -20%).

De producten die het sterkst in de klappen deelden zijn 'diamant en edelstenen', 'ijzer en staal' en 'aardolieproducten' (het gaat telkens om evoluties in nominale termen). Daarentegen wisten de categorieën van de 'farmaceutische producten' en 'instrumenten, apparaten en toestellen' hun uitvoerwaarde nog te vergroten.

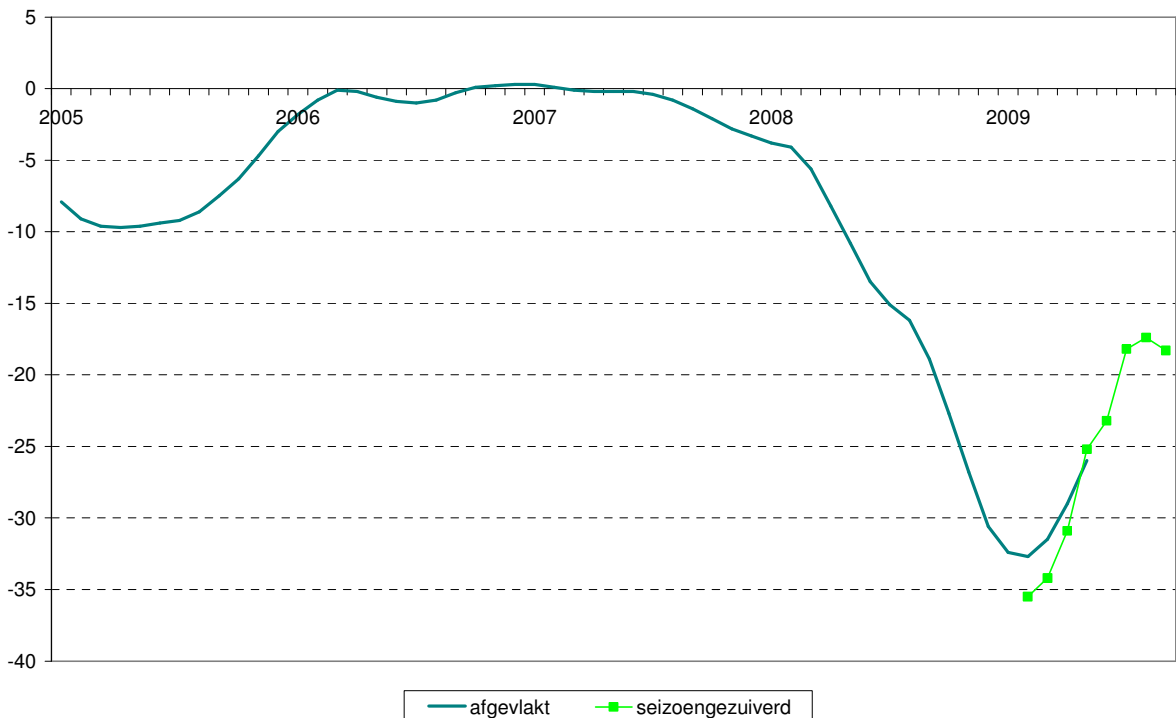
Grafiek 6 Evolutie van de Belgische goederenuitvoer naar een aantal partnerlanden, 1ste kwartaal 2005 – 2de kwartaal 2009, jaar-op-jaar (in %)

Bron: NBB.

De recentere conjunctuurindicatoren van de NBB laten uitschijnen dat de sterkste daling van de buitenlandse vraag achter de rug is. Dat neemt niet weg dat er nog steeds veel scepticisme heerst (de curve bereikte in het begin van 2009 een historisch dieptepunt).

Grafiek 7 Buitenlandse vraag in de Vlaamse industrie

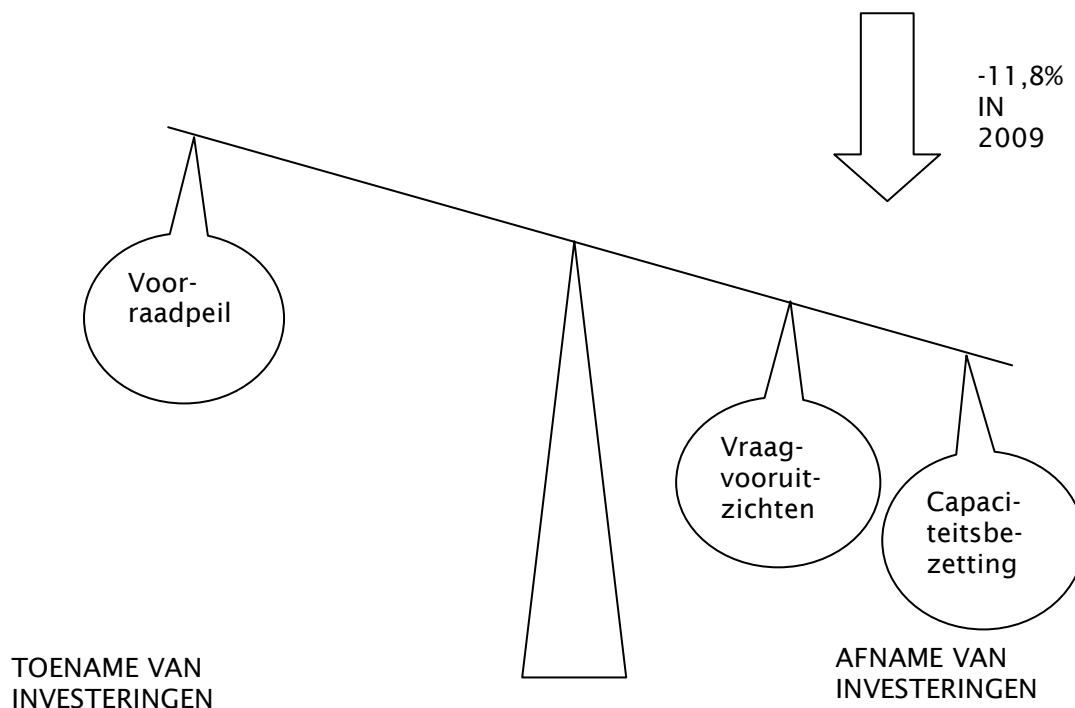

Bron: NBB.

2.3. Investerings

Het voorraadpeil gaat de laatste maanden fors naar beneden. De recentere brutowaarden bevestigen de trend enkel maar. Een dalend voorraadpeil is normaal een stimulans voor de economie wanneer de vraag weer aantrekt; dan zal immers moeten geproduceerd worden om de voorraden opnieuw aan te vullen. Dat trekt de economische activiteit weer op gang. En inderdaad worden de vraagvooruitzichten gaandeweg iets minder pessimistisch. Zowel in de industrie, de handel, de ruwbouw als de diensten aan bedrijven lijkt er beterschap op til, zij het dat het pessimisme nog steeds overheerst. Maar de capaciteitsbezetting blijft laag. Bij de aanvang van het derde kwartaal van 2009 gebruikt de Vlaamse industrie (excl. voeding) 75,1% van het productievermogen. Dat is de op één na laagste waarde sedert de start van de meting in 1988. Enkel in het tweede kwartaal van 2009 werd een nog lagere waarde genoteerd. De factoren die aanzetten om te investeren zijn met andere woorden nu iets beter dan pakweg een half jaar geleden. Maar toch ondervinden ondernemers nog onvoldoende fundamentele om investeringen door te voeren. Immers, de BTW-statistieken van ADSEI lieten een daling zien van de investeringen in Vlaanderen (-6,4% in de laatste drie maanden tot en met februari 2009 in vergelijking met de drie maanden daarvoor). Volgens de voorjaarsenquête in de Belgische verwerkende nijverheid zouden de industriële investeringen in 2009 11,8% lager uitvallen dan in 2008 (in werkelijke prijzen). In 2008 was er nog een aangroei, zij het beperkt (+1,1%). Daarmee wordt het vrij positieve beeld dat ondernemers een half jaar eerder schetsten voor 2009 behoorlijk bijgesteld. Het feit dat ondernemingen moeilijker kredieten kunnen bekomen, speelt ook een rol.

Grafiek 8 Voorstelling van de determinanten van het investeringspeil in de Belgische verwerkende nijverheid

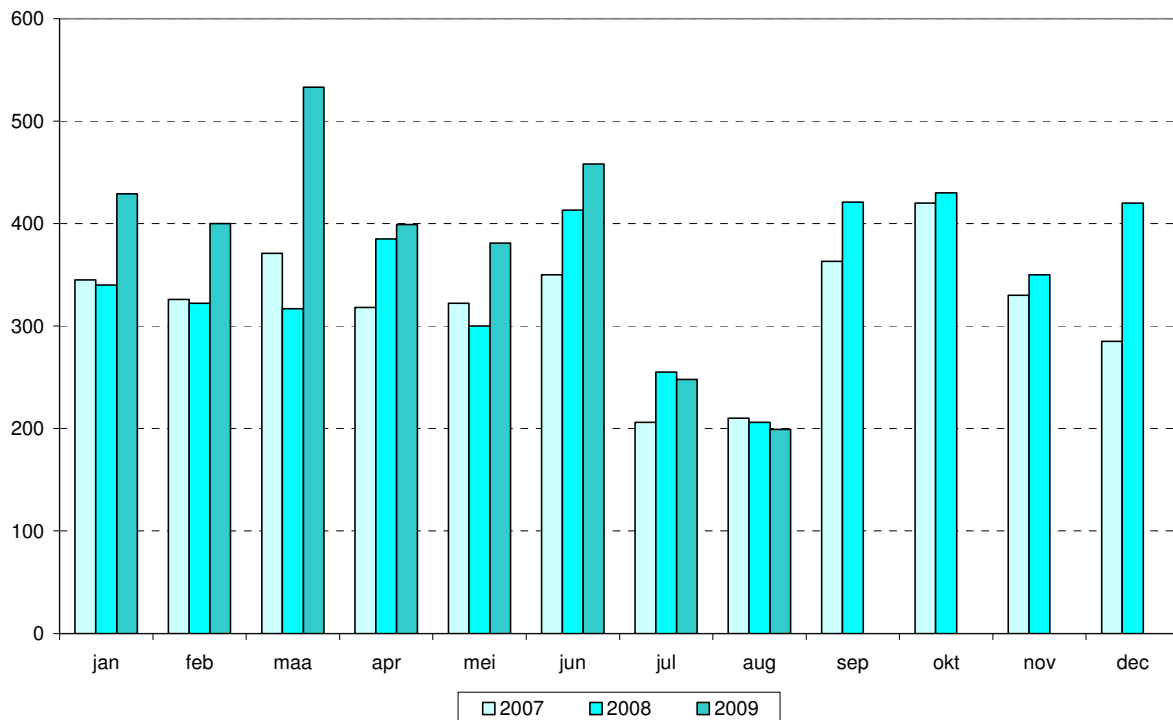
2.4. Loop van de bedrijven

In het kielzog van de economische recessie daalt het aantal oprichtingen. Tijdens januari-augustus 2009 registreerde Graydon er 14,0% minder dan tijdens de overeenkomstige periode van 2008. Vooral het aantal nieuwe firma's (NV, BVBA en CV) nam een duik. Het minder grote aantal oprichtingen nam reeds een aanvang in 2008. De trend wordt nu versterkt doorgezet. De economische inzinking heeft ook als gevolg dat er meer

stopzettingen zijn van eenmanszaken (+10,2% jaar-op-jaar tijdens de maanden januari-augustus). Het aantal ontbonden firma's daalt enigszins.

Het wekt geen verwondering dat er eveneens meer falingen zijn. Tijdens januari-augustus 2009 noteerde Graydon 20,1% meer falingen ten opzichte van vorig jaar. Zowel de firma's als de eenmanszaken deelden in de klappen. Echter, tijdens de zomermaanden alleen lag het aantal falingen wederom iets lager dan in 2008. Maar het is nog veel te vroeg om uit te maken of het om een kentering gaat. Nog tijdens de eerste acht maanden van 2009 zouden 7.838 personen hun baan verloren hebben door moeilijkheden met een faillissement als gevolg. Dat zijn er 38,8% meer dan tijdens dezelfde maanden van 2008.

Grafiek 9 Evolutie van het aantal faillissementen in het Vlaamse Gewest januari 2007 – september 2009

Bron: Graydon.

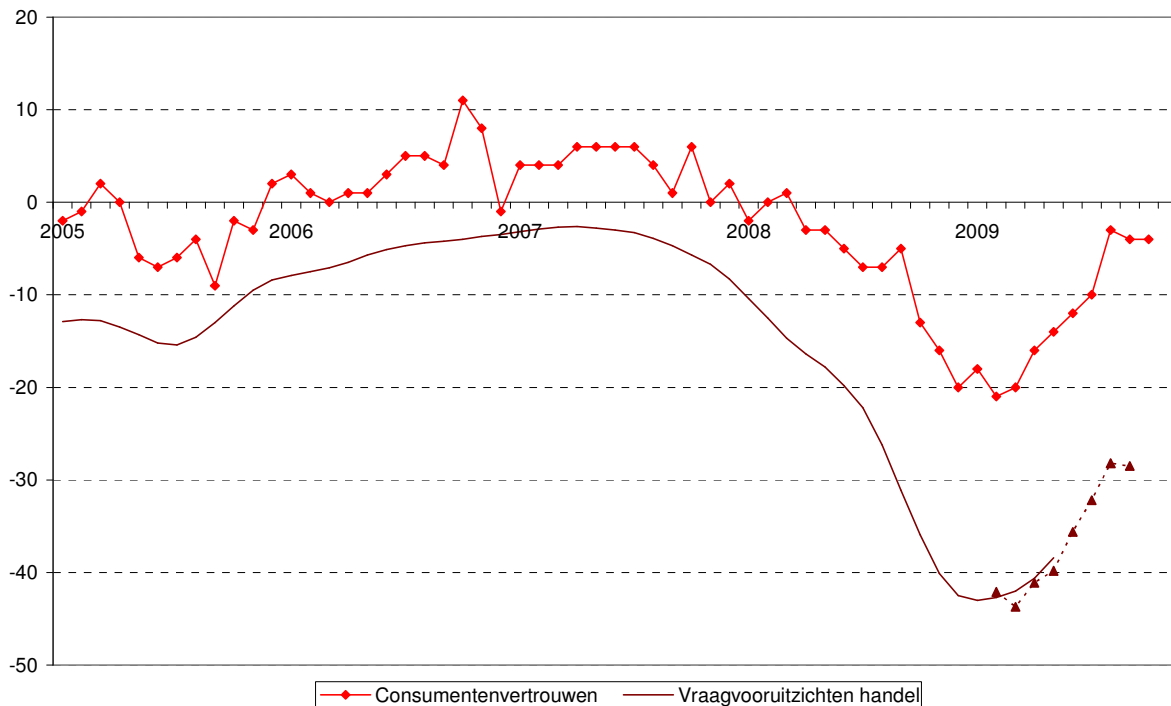
2.5. De consument

Het FPB becijferde dat het reële beschikbare inkomen in 2009 met 1,5% toeneemt als gevolg van de gunstige effecten van de loonindexering gekoppeld aan de inflatie in 2008 en omwille van federale en regionale belastingverminderingen. Maar de financieel-economische crisis en de gedaalde waarde van vele vermogens maakt de consument voorzichtig. De Belgische particuliere consumptie zou in 2009 met 0,9% afnemen.

Het vertrouwen van de Vlaamse consumenten kende de laatste zes maanden tot en met augustus 2009 een onafgebroken klim. In september was er een lichte daling met één punt. De waarde voor oktober 2009 veranderde niet. De vooruitzichten voor de algemene economische situatie bevinden zich op een hoog niveau, maar brokkelen lichtjes af. Het merendeel van de Vlamingen denkt met andere woorden dat de economische toestand de volgende maanden zal verbeteren. Dit weerspiegelt zich niet in de werkloosheidsvooruitzichten: de gemiddelde Vlaming blijft daaromtrent pessimistisch. De afgelopen maanden zwakte deze negatieve houding wel wat af. Vanaf augustus 2009 is er geen wijziging meer. De vooruitzichten voor de persoonlijke financiële situatie zitten in de lift, na

het dalpunt eind vorig jaar. Het spaarvermogen van de gezinnen is iets teruggelopen, maar het bevindt zich nog steeds op een hoger peil dan in heel 2008 of begin 2009.

Grafiek 10 Vlaamse consumentenvertrouwen en vraagvooruitzichten in de Vlaamse handel

Bron: NBB.

Niettegenstaande het verlaagde BTW-tarief voor een deel van de bouwfactuur, daalt het aantal vergunde woningen in het Vlaamse Gewest. In 2008 waren er 3,6% minder vergunningen. In het eerste semester van 2009 waren er zelfs 18,2% minder ten opzichte van een jaar eerder. Ook het aantal vergunde verbouwingen neemt af: in het eerste halfjaar van 2009 waren er 5,5% minder in vergelijking met de eerste jaarhalf van 2008. De onzekerheid bij kandidaat-(ver)bouwers als gevolg van de financieel-economische crisis (niet in het minst met betrekking tot de eigen werkgelegenheid) laat duidelijk sporen na. Eenzelfde verhaal speelt zich af bij de statistiek van het aantal begonnen woningen (-25,2% over januari-mei 2009 in vergelijking met dezelfde periode van 2008).

2.6. Arbeidsmarkt

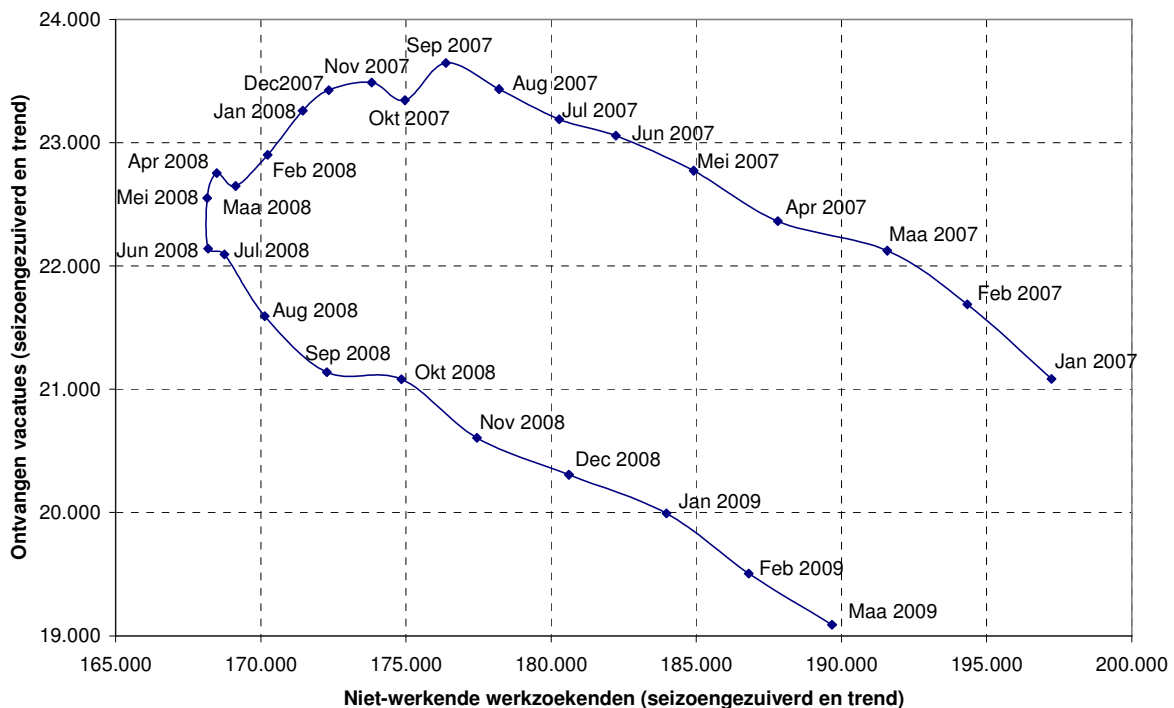
De meeste arbeidsmarktvariabelen reageren doorgaans met enige vertraging op een omslag in de economie. Uit de 'Snelle ramingen' van de RSZ blijkt dat het aantal bezoldigde arbeidsplaatsen door Vlamingen ingenomen in het tweede kwartaal van 2009 met 0,9% verminderde ten opzichte van het jaar voordien. Ook in het eerste trimester van 2009 kromp het aantal arbeidsplaatsen al met 0,3% jaar-op-jaar. De werkgelegenheidsvooruitzichten volgens de NBB-conjunctuurenquêtes zijn nog steeds vrij somber. Een lichtpunt is dat er zich in de industrie, de handel en de diensten aan bedrijven enige beterschap begint af te tekenen ten opzichte van het begin van dit jaar. In de sector van de ruwbouw blijven de ondernemers echter reeds een tijdje even somber over de toekomstige werkgelegenheid.

De conjunctuurgevoelige uitzendsector voelt ondertussen volop de gevolgen van de economische crisis. Tijdens het tweede kwartaal van 2009 brokkelde het aantal (seizoengezuiverde) gepresteerde uren uitzendarbeid verder af met 27,7% op jaarbasis. Volgens Federgon is dit het gevolg van een verdere terugval van de uitzendactiviteiten in

zowel het arbeider- als het bediendesegment. Ook op kwartaalbasis slonken de gepresteerde uren in de uitzendsector met 3,9%.

In september 2009 ontving de VDAB 18.264 vacatures (Normaal Economisch Circuit zonder uitzendopdrachten). Dat zijn er 26,6% minder dan in september 2008. Hiermee wordt geïllustreerd dat de Vlaamse vacaturemarkt vrij mat blijft presteren. In periodes van betere conjunctuur daalt de werkloosheid en neemt het aantal werkaanbiedingen toe. Dat blijkt in bijgaande grafiek duidelijk voor de maanden van 2007. Maar bij een conjuncturomslag zullen eerst de werkaanbiedingen teruglopen vooraleer de werkloosheid aan een remonte begint. Ook dat wordt grafisch weergegeven in de zogenaamde Beveridge curve.

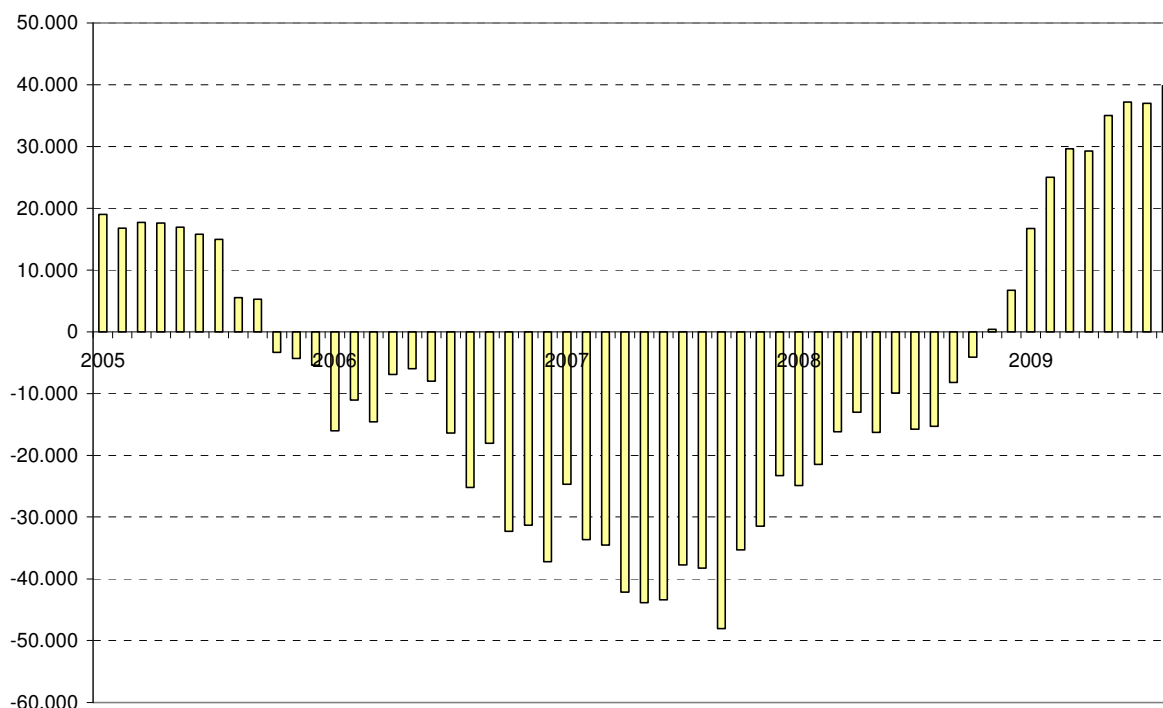
Grafiek 11 Relatie tussen het aantal ontvangen werkaanbiedingen en het aantal werklozen (Beveridge-curve), januari 2007 – maart 2009

Bron: VDAB, verwerking SVR.

De conjunctuurvertraging en de recessie tekenen zich de voorbije maanden alsmaar nadrukkelijker af in de werkzoekendenstatistieken. Eind september 2009 waren er 214.126 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) in Vlaanderen. Dat zijn er 39.796 of 22,8% meer dan een jaar terug. Momenteel zijn er meer mannelijke werkzoekenden dan vrouwelijke werklozen. Lange tijd was dat anders. De werkloosheid bij de mannen stijgt nog altijd sneller dan bij de vrouwen. De mannelijke werkloosheid nam toe met 33,4% op jaarbasis; de werkzoekende vrouwen groeiden aan met 13,2%. Mannen zijn vaker aan de slag in conjunctuurgevoelige sectoren; vrouwen zijn meer werkzaam in tertiaire en quartaire bedrijfstakken die minder uitgesproken reageren op de conjunctuur. Het aanhoudende succes van dienstencheques is een andere verklaring voor de gunstigere evolutie bij de vrouwelijke werkzoekenden.

Grafiek 12 Wijziging in het aantal niet-werkende werkzoekenden, jaar-op-jaar

Bron: VDAB.

Jongeren worden nog steeds hard getroffen door de economische crisis. Zij zagen eind september hun rangen uitbreiden met 29,4%. Volgens de VDAB wordt de aangroei in de jeugdwerkloosheid nog getemperd doordat jongeren, omwille van de minder gunstige vooruitzichten, hun arbeidsmarktintrede uitstellen en bijkomende studies aanvatten. De jaar-op-jaar stijging bij de vijftigplussers (+10,7%) verloopt aan een trager tempo. Ouderen hebben vaker een stabiele baan. Toch komen zij er niet helemaal zonder kleerscheuren vanaf. Door sommige formules zoals brugpensioen, is de uitstoot van oudere werknemers minder duidelijk waarneembaar in de werkloosheidscijfers. Opvallend is dat de hooggeschoolde werkzoekenden (+30%) op jaarbasis sterker aangroeien dan de middengeschoolde (+26%) en laaggeschoolde (+18,4%) werkzoekenden. Toch blijven de werkzoekende laaggeschoolden nog steeds de grootste groep uitmaken.

De werkloosheidsgraad, die het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de beroepsbevolking weergeeft, komt in het Vlaamse Gewest op 7,43%. Dat is 1,36 procentpunt meer dan in september 2008. In vergelijking met een jaar eerder nam zowel de mannelijke als de vrouwelijke werkloosheidsgraad toe tot respectievelijk 7,01% en 7,93%.

Afkortingen:

ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

BBP: bruto binnenlands product

BRIC: Brazilië, Rusland, Indië en China

BVBA: besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

CV: commanditaire vennootschap

FPB: Federaal Planbureau

IMF: Internationaal Monetair Fonds

INR: Instituut voor de Nationale Rekeningen

KMO: kleine of middelgrote onderneming

NBB: Nationale Bank van België

NV: naamloze vennootschap

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

RSZ: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

RVA: Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening

SVR: Studiedienst van de Vlaamse Regering

UNIZO: Unie van Zelfstandige Ondernemers

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

Studiedienst van de Vlaamse Regering
Boudewijnlaan 30 - bus 23
1000 BRUSSEL
<http://www.vlaanderen.be/svr>

